

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

11-12

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1302 sahifa, 5-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna GF universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), dotsent
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Vзаимодействие реального и финансового сектора экономики в современных условиях.....	12
Шарипов Конгратбай Авезимбетович, Зайнутдинова Умида Джалаловна	
Развитие исламских банковских продуктов в коммерческих банках.....	19
Иноятова Камола Фуркатовна	
Kreditlashda risklarni boshqarish usullaridan foydalanish.....	23
Abdullayeva Sharbat, Abdullayeva Nozima	
Korxonalarning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi raqobatdoshligini ta'minlashda marketingdan foydalanish.....	29
Axmedov Ikrom Akramovich	
Hududlarda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili	36
Butaboyev Maxamadjon, Gaibnazarova Zumrat Talatovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari	41
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich	
Zamonaviy ekoshaharlar barpo etish va uni tatbiq etish zaruriyati.....	47
Zikrullayev Valixon G'aybullayevich	
Indian Festivals and Nature Conservation: Connecting People for Sustainability	52
Nigora Saidmuradova Aslamovna, Anil Kumar	
Financing clean energy projects in different ways.....	59
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Теоретические основы развития социальной инфраструктуры.....	67
Алимова Муниса Юльчиевна	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqamli marketingdan foydalanish holati va rivojlanish tendensiyalari.....	71
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Aholiga bank xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish	81
Uskanov Eldor	
Investitsiya loyihalarini islom moliya instrumentlari orqali moliyalashtirish yo'llari	86
Haydarov O'ral Axmadovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda esg omillar asosida investitsiya kiritishning o'rni va ahamiyati	93
Nosirov Egamqul Ismailovich	
"Enesses" MChJ da marketing muhitini tahlil qilish va takomillashtirish.....	100
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Использование информационных и коммуникационных технологий в совместных образовательных программах: проблемы и решения.....	107
Ташева Севара Равшановна	
Iqtisodiy globallashtirishning nazariy asoslari.....	111
Abduraxmonov Farxod Abdufarmonovich	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirishning nazariy-amaliy asoslari.....	117
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari	122
Isroilov Bohodir Ibragimovich, To'rayev Alijon Akmal o'g'li	
Bank daromadlarini oshirishda masofaviy bank xizmatlarini tutgan o'rni.....	128
Xudoyorov O. O.	
Elektron savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish	132
Po'latov Xudoyberdi O'ktamovich	
Ekonometrik modelashtirish asosida mavsumiylikning turistik mahsulotlar ishlab chiqarishga ta'sirini kamaytirish usullari.....	135
Xamzayeva Dilduza Samarovna	
Yuridik shaxslar soliq yukining shakllanish omillari va uni optimallashtirish muammolari	141
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich	
Tadbirkorlik risklari tavsifi va tasniflashning nazariy masalalari	148
Bektemirov Abdumalikovich	
Urban farming.....	151
Ahmedova Ziyodahon Saydulloxon qizi, Askarov Hasanboy Holdorovich	
A Foreign Experience of Forming Small Business and Private Entrepreneurship Infrastructures (An Example of Usa).....	153
Kosimov Sardor Dilmurodovich, Akbarov Abdulkhamid Akmal ugli	

Principal Protected Notes on the credit rating of National Bank of Uzbekistan	159
Abdugʻaniyev Abdulaziz Alisher oʻgʻli	
Features and Challenges of Digital Transformations in the Service Sector	164
Kurbanova Maftuna Lazizovna	
Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishiga taʼsir etuvchi omillar.....	170
Kurbonov Jasurbek Pozilovich	
Jamoat transport tizimini raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi.....	173
Kushakova Maʼmura Narimanovna	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	176
Nosirov Javlonbek Jamoliddin oʻgʻli, Raxmatov Ziyodullo Nosirovich	
Financing clean energy projects in different ways	179
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Oʻzbekistonning mehnat migratsiyasidagi hamkorligi haqida baʼzi mulohazalar (Qozogʻiston va Rossiya misolida)	187
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
Assessment of management effectiveness in ensuring economic and financial stability	191
Akramova Aziza Abduvohidovna	
Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере образования	196
Жамалова Гулнора Гуломовна, Айматова Фарида Хуразовна	
Oʻzbekistoning ekologik muammolariNI bartaraf etish va yashil iqtisodiyotga oʻtish yoʻnalishlari.....	202
Aliyev Azim Tolip oʻgʻli	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	205
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли	
Qashqadaryo viloyatida tabiiy resurslardan foydalanish istiqbollari	211
Xoʻjanova Gulshoda Otamurodovna	
Raqamli marketing strategiyalarining raqamli iqtisodiyotda isteʼmolchilar xulq-atvoriga taʼsirini tahlil qilish.....	214
Raxmatova Sitara Shuxratjon qizi	
Oʻzbekiston Respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	221
Xudayberganova Zarofat Zaxidovna	
Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda ichki va tashqi muhit.....	227
Saypullayev Ilhomjon Abduraxmonovich	
Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari	233
Raxmatova Shaxnoza Shukurovna	
Роль и значение логистики в развитии коммерческой деятельности торговых предприятий	240
Маматкулова Шоира Джалоловна	
Uzum yetishtirishning tashkiliy-huquqiy munosabatlari va sohani rivojlantirish imkoniyatlari.....	245
Boltayev N. N.	
Tashqi savdo jarayonlarini tashkil qilishning nazariy uslubiy asoslari.....	249
Qurbonov A. U.	
Korxonalarda pul mablagʻlari auditini takomillashtirish yoʻllari.....	254
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oʻziga xos xususiyatlari.....	259
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Агротуризм как источник дополнительного дохода для фермеров в самаркандской области.....	263
Анваров Нодир Аллаёрович, Назарова Раъно Рустамовна	
Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari	272
Absamatov Askar Ergashovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida mikromoliyaviy xizmatlar koʻrsatishning zamonaviy holati.....	277
Yusupov Abbosxon Aliyevich	
The Experience of The Japanese State in Increasing Investment Activity in Uzbekistan.....	285
Satoshi Sugahara, Ochilov Bobur	
Paxta-toʻqimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili.....	292
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna	
Tadbirkorlik subyektlari eksportida raqamli platformalardan foydalanish strategiyalari.....	297
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Tijorat banklarida xalqaro iqtisodiy sanksiyalar va eksportga taqiqlar bilan bogʻliq risklarni baholash va kamaytirish matritsasining metodologiyasi	304
Keldiyorov Shohruh Ilyos oʻgʻli	

Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.....	308
Eshmuradov Ulug'bek Tashmurotovich	
Tijorat banklari faoliyatida transformatsiyalanish jarayonlarining asosiy yo'nalishlari.....	313
Bekmurodov Abbos Amiriddinovich	
Agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	318
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Toshpulatov Jalil Baxodirovich	
Tijorat banklarida investitsiya siyosatini amalga oshirishning muhim jihatlari.....	324
Abiyev Davron Ilxomovich	
Проблемы и решения при оптимизации финансового моделирования деятельности предприятия	331
Юлдошева Гулноза Абдинабиевна	
Hududiy iqtisodiy xavfsizlik va uning asosiy xususiyatlari.....	336
Raximov E. N.	
Boshqarish sifatining iqtisodiy mohiyati va uni rivojlantirish masalalari	343
Shoyev Davronbek Axmadjonovich, Ahmadjonova Gulsanam	
Важность данных о движении затрат для повышения эффективности управления предприятием.....	346
Расулова Ш. X.	
Korxonalar daromadlariga ta'sir qiluvchi risklarning tahlili	351
Sa'dullayev Oybek Turdiali o'g'li	
Xalqaro standartlar asosida daromadlar hisobini tashkil etish.....	364
Abdusaidov Sanjar Jaloliddin o'g'li	
Выработка страховой системы защиты владельцев депозита.....	368
Узакова Камола Бехзодовна	
Обзор законодательных и регуляторных положений по введению и регулированию Исламской банковской деятельности в юрисдикции Республики Казахстан	372
Ёркулов Умиджон	
Перспективы развития производства и экспорта плодоовощной продукции в Узбекистане	378
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Перспективы развития государственного управления высшим образованием в условиях функционирования рынка	382
Умаров Диёр Равшанович	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	388
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasi orqali aholini ish bilan bandligini ta'minlash istiqbollari.....	393
Taylakova Dilafro'z Baymamatovna	
Увеличение привлекательности инвестиций в туристической отрасли через стратегическое финансирование	399
Хусниддинов Нуриддин	
Agrobiznesni innovatsion rivojlantirish loyihalarini moliyalashtirishning metodologik asoslari.....	402
To'ychiyev Abduraxmon G'ofurovich	
Virtual bank – kelib chiqishi va moliyaviy xizmatlar kelajagi.....	406
Nabiyeva Feruza Odilovna	
Проблемы и перспективы развития депозитных операций коммерческих банков Республики Узбекистан	411
Холмирзаев Эльбек Бахтиерович	
Smart-shartnomalar – raqamli marketingning zamonaviy texnologiyalaridan biri sifatida	415
Yahyojonov N. B.	
Banklarda depozit operatsiyalarini hisobini yuritish tartibi.....	420
Mirzayeva Xilola Jaloliddin qizi	
Kichik biznes korxonalariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligi	424
Mamanazarova N. J., Jamilova N. X.	
Проблемы привлечения финансирования за счет корпоративных облигаций	429
Рахмедова Мадинахон Нусрат кизи	
Формирование финансовой стратегии местных бюджетов	433
Примова Н. И.	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortishning dolzarb muammolari va ularning yechimlari	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
O'zbekistonda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish holati.....	445
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Experience of Islamic financial organizations in CIS countries and opportunities to use it effectively in Uzbekistan	450
Sattarova Dilfuza Dilshodbekovna	

Qashqadaryo viloyati hududlarining vertikal o'sish holati va xususiyatlari	456
Erkayeva Gulbaxor Panjiyevna, Raximova Madina Shuxrat qizi	
Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari.....	462
Ostanov Egamberdi, Ostanova Mashxura Egamberdiyevna	
Kapital bozorida institutsional investorlar sifatida sug'urta kompaniyalari ishtiroki	466
Omonov Sardor O'lmasovich	
Tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasining asosiy va muhim jihatlari.....	472
Nutfulloyev Tolib G'olib o'g'li	
Korxonalarda korporativ madaniyatni rivojlantirish asoslari.....	478
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish usullari.....	483
Sabirova Zaynab Qadambayevna	
Фондовые рынки и финансовая грамотность: путь к финансовому осознанию	488
Режаббаев Сарвар Умархонович	
Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish.....	491
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyoti tahlili.....	497
Otaxonova Shohyora	
Aholining turmush farovonligini yashlashning ijtimoiy-iqtisodiy masalalari	502
Qobilova Shaxnoza	
Surxondaryo viloyatida sug'oriladigan yerlardan foydalanish holatining statistik tahlili	505
Sharifi Abdul Fatah	
Economic and Social Significance of Personnel Management in Manufacturing Enterprises: A Dual Dimension Analysis.....	512
Sarimsakov Baxtiyor Rahmonjanovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozorining rivojlantirish istiqbollari	518
Usmanov Zayniddin Berdirasulovich	
Qurilish tashkilotlarida xodimlarning innovatsion faolligini oshirish yo'llari	523
Usmanov Ixom Achilovich	
Investitsiya jozibadorligini baholashning o'ziga xos jihatlari va metodlari.....	527
Uroqboyeva Farzuna Axmadjonovna	
Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida sanoat 4.0 ning roli: tahlil va natijalar	532
Xujaxonova Sitara Baxtiyor qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida qishloq joylarda davlat xususiy sherikchilik asosida raqamli xizmatlarni takomillashtirish.....	537
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
Kichik firmalar raqobatbardoshligini oshirishning mintaqaviy muammolari (Xorazm viloyati misolida)	542
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
"Sam Antep Gilam" mchjda marketingni boshqarishni takomillashtirish yo'llari	549
Usmonova D. I.	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	555
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Factors for the Development of The Industrial Sector of the Economy	559
Zakhidov Nodir Umidjanovich	
Mintaqa tumanlararo xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'shma biznesini konvergent modeli	563
Yusupov Fayzulla Yakubovich	
Aholini biznesga jalb qilishda tijorat banklarining roli.....	567
Yaxshimuratova Xasiyat Xudaybergenovna	
Mahalliy gastronomik turizmni rivojlantirishda nazariy asoslar.....	571
Sultonov B. A.	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	575
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich	
Проблемы привлечения иностранных инвестиций в инновационном развитии экономики Узбекистана.....	580
Хамракулова О. Д., Халмурзаев М., Аликулов С. А.	
Тенденции развития жилищного строительства.....	585
Алиева Зилола Маматвалиевна	
Учет и анализ производственных затрат на предприятиях	589
Аделя Азаматовна Нематова, Ибрагимов Мансур Мардонович	

Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishda xorij tajribasi.....	592
Botirov Erkinjon Xayitovich	
Zamonaviy xizmat ko'rsatish bozori: xalqaro tendensiyalar va uy-joy fondi muammolari sarhisobi.....	598
Sanakulova Barnogul Rizakulovna, Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
Роль рынка капитала в обеспечении макроэкономической стабильности Республики Узбекистан	605
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи	
Iqtisodiyotning xususiy sektorida inson resurslarilarni moddiy rag'batlantirishni takomillashtirishda xorij tajribasi.....	608
Baxtiyorova Umida Ulug'bek qizi	
Korxonalarning investitsiya faolligini ta'minlashda soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish xususiyatlari.....	613
Ilyasova Barno Axmadovna	
Dunyo davlatlari iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari.....	618
Imomaliyeva Mohizoda, Raxmatullayev Lazizbek Nematullo o'g'li	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	623
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslar mohiyatini tavsiflovchi tushunchalar	628
Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna	
Mikromoliyalash tashkilotlari faoliyatining operatsiyalar tahlili.....	633
Kamalov Shuxrat Kamalovich	
Temiryo'l transporti sanoat kompleksi korxonalarida ijtimoiy va mehnat munosabatlarini takomillashtirishning nazariy va uslubiy asoslari.....	637
Kadirova Sharofat Amonovna	
Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari	645
Yuldashev Sherali Xayitovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Анализ экологических факторов и их влияние на финансовую безопасность страны.....	650
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Superior directions, modern trends and prospects for the development of the financial market.....	655
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Raximova Umida Rabbimovna	
Kichik biznesning eksport salohiyatini oshirishda jahon tajribasi	659
Kambarova Sh. M.	
Theory and practice of evaluation of capital assets in Uzbekistan.....	665
Usmonov Bunyod	
Xizmat ko'rsatish sohasini asosiy tarmoqlariga yo'naltirilgan global investitsiyalar holati va prognozini tahlili	668
Muxammadiyev Kamoliddin G'ulomiddinovich	
Методологические основы банковского кредитования и классификация факторов, влияющих на особенности получения кредитов	672
Каримова Азиза Махмадризовна	
Sanoat salohiyati va omillar unumdorligini iqtisodiy-statistik baholash usullari.....	676
Kasimov Azamat Abdulkarimovich	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	682
Кодиров Бобур	
Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiyot tarmoqlarining investitsion salohiyatini oshirishning o'rta muddatga mo'ljallangan istibollari (O'zbekiston temiryo'llari AJ misolida)	689
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich	
Banklarda mummoli kreditlar bilan ishlash: samarali strategiya va yondashuvlar	696
Mirsaliyev Erkin Ergashevich	
Agrosanoat ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish va uning innovatsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liqligi	700
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich, Muxtorova Oydin Sayfiddin qizi	
Hududlar iqtisodiyotini oshirishda investitsiyalarning roli	707
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
Xizmat ko'rsatuvchi korxonalarning iqtisodiy salohiyatini shakllantirish mexanizmlari	712
Erdonov Muhammadamin Erdon o'gli, Ibragimov Shoxrux Baxtiyorovich, Ataqulov Jahongir Valijon ug'li	
Sug'urtada andarrayting xizmatini (ARDL) modeli tahlili asosida takomillashtirish	717
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich	
Роли банков в повышении привлекательности инвестиционной среды в Узбекистане.....	727
Насиров Дилшод Фарходович	

Пути улучшения инвестиционного климата в Республике Узбекистан	731
Нозимов Элдор Анварович, Санатиллоев Ферузшоҳ Бахтиёр угли	
Iqtisodiyot, atrof-muhit, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi muvozanatga – obodonlashtirish xizmatlarining ta'siri.....	737
Norkulova Dilfuza Zoxidovna, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	741
Нуриллаев Раҳмат Ярашевич, Нуриллаев Шердил Жамолиддин угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tovar-moddiy zaxiralar manbalari va ularni shakllantirish amaliyoti	747
Nurmanov Ulugbek Anorbayevich	
Yer rentasi mulkchilik munosabatlari rivojlanishning zaruriy sharti sifatida.....	752
Abdunazarov O.	
Формирование и развитие цифровой экономики (на примере российской федерации и Республики Узбекистан)	756
Ким П. В.	
Tijorat banklari korporativ boshqaruvida bank xizmatlari samaradorligini	760
Kudratov Sunnatulla Ropijanovich	
Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli	764
Jo'rayev Isroil Ibrohimovich	
Ways of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan	770
Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li	
Hydro Energy as the Important Factor of the "Green Economy"	775
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li	
Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish	781
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li, Azamatova Nozima Jaxongirovna	
Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida).....	784
Halimova Dilora Olimboyevna	
Davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlilik egri chizig'ini aniqlashning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishdagi ahamiyati	787
Hakimov Hakimjon	
Intellectual mulkni boshqarish jarayonlari o'rganishning nazariy muammolari.....	793
Tirkashyev Farhod Mahmudovich	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	796
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova	
Роль Среднеазиатских коллекций в развитии музеев России	801
Абдуллаева Нигора Санжаровна	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	804
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimni yuksaltirish jarayoni: muammolar va yechimlar	808
Hakimov Nazar Hakimovich, Vaxobova Marg'uba Abduxamidovna	
Yashil iqtisodiyot: mazmun mohiyati, nazariya va amaliyot	812
Yuldashev Mutallib Ibroximovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozori tahlili	819
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
"HAVAS COMFORT MEDEL" MChJda marketing xizmatini tashkillashtirish va uning samaradorligini oshirish yo'llari	823
Musyeva Shoirazimovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqlar vositasida rag'batlantirishning klassik nazariyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	831
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Yoshlarning ish bilan bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.....	837
Mamaraximov Bekzod Erkinovich	
Chakana bank xizmatlarini rivojlantirish hududlar barqaror rivojlanishining omili sifatida	841
Niyozov Zuxur Davronovich	
Raqamli texnologiyalar asosida oziq-ovqat ta'minoti zanjirini rivojlantirish omillari	845
Yusupov Muxiddin Soatovich	
O'zbekistonda korporativ kreditlash amaliyotini rivojlantirish orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	855
Asatullayev Alisher	
Davlat budjeti jarayonini takomillashtirish masalalari	860
Ataxanov Bekpo'lat Abdullayevich	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	866
Дурманов Акмал Шаймарданович	

Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari	872
Gadayev Jaxongir Muhammadi o'g'li	
Some Principle Issues in the Effective use of Budget Funds in Universities	876
Khairiddinov Sh. B.	
Directions of Using Negotiations in Keeping Peace and Ensuring Stability in Society	879
Kholdarova Fariza Tukhtabaevna	
Elektrotexnika sanoati korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish.....	883
Mamayusupova Mashxura Sodiqovna	
Elektron tijoratning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish va uni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash	887
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
Foreign Direct Investment and Electricity Consumption During Uzbekistan's Green Transition	896
Nurbek Khalimjonov	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini qarz kapitali orqali moliyalashtirishni takomillashtirish	902
Obломуродов Нарзулло Наймович, Шавкатов Наврузбек Шавкатович	
Mol-mulk solig'ining soliqqa tortish tartibini takomillashtirish	910
Poyonov Bobur Bekmurod o'g'li	
Konfutsiychilik axloqiy negizlarida olamiy tartibot.....	916
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
"Yashil iqtisodiyot"ni joriy etish istiqbollari	923
Saloxov Sirojiddin Sadriddin o'g'li	
Investitsiyaning iqtisodiy mohiyati va O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni.....	928
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
O'zbekiston qishloq hududlarida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish.....	933
Sharifov Shuhrat Saidahmadovich	
Exploring Big Data Applications for Knowledge Management in Higher Education Administration.....	936
Shakhzod Saydullaev	
O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urta faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	944
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Ekologik turizmning turlari va uni tashkil etishda tabiiy resurslarning ahamiyati.....	950
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li	
Mamlakatga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari	954
To'laganova Ruhshona Farrux qizi	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida maktabgacha ta'lim xizmatlarini holati	959
Umurzakova Dilnoza Egamberdiyevna	
Issues of Improving Production Cooperation in the Industry Network of Our Country	964
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li	
Foydaning soliq obyektiga sifatida shakllantirish zaruriyati.....	971
Yo'ldasheva Mohiraxon Ochestva	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	975
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati.....	980
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
"Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimining aholini ijtimoiy himoya qilishdagi o'rni.....	984
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.....	991
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	
Анализ влияния цифровой экономики на эффективность налоговых органов	996
Бобомуротова Манзура Панжи кизи	
Tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	1000
Irmatova Lola	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	1005
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	1010
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik barqarorlikning muhim omilidir	1014
Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich	
Strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillarini takomillashtirish.....	1017
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1022
Пулатова Сурайё Юлдашевна	

Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida oilaviy korxonalarining xizmatlar ko'rsatish sohasidagi o'rni va funksiyalari.....	1026
Tog'ayeva Dilnoza Azamatovna	
Совершенствование методологии исследования демографических процессов.....	1031
Тула Нодирбек Баходир угли	
Инновационные технологии в сфере страхования.....	1037
Хайдарова Нигинахон Шухрат кизи	
Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer hisobini yuritishning ahamiyati.....	1042
Hojiyev Qo'chqor Mamadiyorovich	
Qattiq maishiy chiqindilarni utilizatsiya qilish orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishni takomillashtirish.....	1047
Sherqulov Nodir Erkin o'g'li	
Мировой опыт использования денежных и натуральных трансфертов в социальном обеспечении.....	1052
Гулноза Тохировна Самиева	
Davlat xaridlarini amalga oshirish orqali raqobatni rivojlantirish yo'llari.....	1057
Majidov Nizomjon	
Raqamli iqtisodiyot davrida kontent marketingdan foydalanish va uning bosqichlari.....	1064
Tohirjonov Ahmadjon Tohirjon o'g'li, Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
Aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirish manbalari va usullarini takomillashtirish.....	1070
Norqulov Mirsaid Tulqin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish zaruriyati.....	1075
Badalov Jamshid Jamolovich	
Foyda solig'i tushumi va uning O'zbekiston soliq-budjet tizimidagi ahamiyati.....	1080
Shirinov Sabir Erkinovich	
O'zbekistonda davlat korxonalari aksiyalarini moliya bozorlarida sotishni jadallashtirish yo'nalishlari.....	1084
Anvar Eshmatov	
Baliqchilik xo'jaliklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining tashkiliy va uslubiy jihatlarini.....	1088
Ametova Nasiba Danilovna	
Tijorat banklari tomonidan eksportyor korxonalarining kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	1092
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Digital Transformation of Tax Systems.....	1096
Boburjon Turanboyev Qodirjon o'g'li, Musabekov Sherali Nazarali o'g'li	
Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish yo'nalishlari.....	1101
Raxmonova Aziza Tolibovna	
Transitioning to a Green Economy and Implementing Sustainable Technological Changes in Uzbekistan.....	1106
Umarov Elshod G'ulom o'g'li	
Texnik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibi va ularning o'ziga xos jihatlari.....	1112
Yuldashov Elmurod Abdujalil o'g'li	
Совершенствование системы профессионального управления жилищно-коммунальным хозяйством Узбекистана.....	1116
Икромовна Ханифа Одилловна	
Sanoat korxonalarini kreditlash amaliyotining zamonaviy holati.....	1121
Kamalova Jamila	
O'zbekistonda davlat ishtirokidagi korxonalarining huquqiy maqomi va ularni isloh qilishning istiqbollari.....	1125
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi.....	1131
Ne'matov Oybek Ismatullayevich	
Предприятие автомобильной промышленности как объект реализации концепции устойчивого развития.....	1136
Туйчиев Комилжон Лазизович	
Tijorat banklari aktivlari diversifikatsiyasining nazariy ahamiyati.....	1143
O'ktamova Nozima Narzulla qizi	
Tijorat banklarida yangi masofaviy bank xizmat turlarini rivojlantirish.....	1146
Umarov Abdulquddus Abdilxatovich	
Некоторые вопросы эконометрической оценки CES – функций и их практическое применение в экономических задачах.....	1151
Шадиева Гулнора Мардиевна, Усманов Фарзод Шохрухович	
Использование искусственного интеллекта в спортивной индустрии.....	1158
Усманова Дилфузахон Иброхимовна	
The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.....	1163
Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	

Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida)	1168
Xolmatov Sanjarbek Xojimatovich	
O'zbekiston temir yo'l transport tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari	1174
Qilichev Umid Ibadullayevich	
Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi sharoitida raqamli banklar resurslarini oshirish choralari	1181
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari	1185
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'zbekistonda Islom banklari faoliyatini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	1191
Vasiyev Alisher Samiyevich, Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Islom iqtisodiyotining mohiyati	1197
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Budjet mablag'larini taqsimlanishi va maqsadli sarflanishida inson kapitalidan foydalanish va jamoatchilik nazoratining samaradorligi	1201
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
Maxsus iqtisodiy zonalar investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda tarif va notarif mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari	1207
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li	
Перспективное развитие промышленной кооперации между странами	1212
Назарова Раъно Рустамовна, Жартай Жанибек Маратулы	
Soliqlar yig'iluvchanligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar	1218
Berdiyeva Uguloy Abduraxmanovna	
Ta'lim sifatini ta'minlash oliy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning asosiy omili	1222
Nematov Inatillo Ubaydullayevich	
Aholiga ko'rsatiladigan bank xizmatlarini takomillashtirish	1228
Umurzakova Adiba Ochilovna	
Tijorat banklari resurslari shakllanishining manbalari va yo'llari	1232
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1238
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике	1242
Рафиева Зарина Хусановна	
Development of the Country's Economy Through the Development of the Stock Market in Developing Countries	1246
Akhmedov Doniyorbek	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotini rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari	1250
Azizova Manzura Ibragimovna	
The theoretical importance of product cost reduction in industrial production	1254
Dilfuza Baxramovna Safarova	
Fond bozorlarining tashkil etilishi va rivojlanish tendensiyalari	1261
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
Mamlakatda davlat tibbiyot muassasalarining tutgan o'rni va ularni rivojlantirish yo'nalishlari	1266
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati	1272
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
Milliy iqtisodiyotimizda investitsiya portfelini shakllantirishning nazariy asoslari	1277
Ibragimov Gafurjan Axmetovich	
Kompaniyalarning tashqi savdo faoliyatini moliyalashtirishning nazariy asoslari va xorij tajribasi	1282
Ibragimov Mansur Axmedovich	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida)	1286
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich	
Ключевые факторы успеха в мотивации и управлении проектными командами	1294
Мансурова Севара Мансуровна	
Mehmonxona biznesida CRM tizim xizmatlarini loyihalash	1297
Ishanxodjayeva Dilfuza Erkinovna	

**Xolmatov Sanjarbek
Xojimamatovich**

Andijon qishloq xo'jaligi va
agrotexnologiyalar instituti
doktoranti

QISHLOQ XO'JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSİYALARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA)

Annotatsiya: Maqolada "barqaror rivojlanish" qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va barqaror investitsiyalar tushunchalarining mohiyati ochib berilgan. Andijon viloyati qishloq xo'jaligining hozirgi holati sohaga kiritilgan investitsiyalar ko'rib chiqilgan. Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: barqaror rivojlanish, qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish omillari, barqaror investitsiyalar, Andijon viloyati qishloq xo'jaligi, ratsional iste'mol me'yori, asosiy kapitalga investitsiyalar, investitsiya loyihalari, "yashil" obligatsiyalar, "aqlli" qishloq xo'jaligi.

Abstract: The article reveals the essence of the concepts of "sustainable development", "sustainable development of agriculture", "sustainable investment". The current state of agriculture in the Andijan region, investments in fixed capital of the industry are considered. Proposals for sustainable development of agriculture are given.

Key words: sustainable development, factors for sustainable development of agriculture; "sustainable investment", agriculture of Andijan region, rational consumption rate, investments in fixed assets, investment projects, "green" bonds; "smart" agriculture.

Аннотация: В статье раскрывается сущность понятий "устойчивое развитие", "устойчивое развитие сельского хозяйства", "устойчивые инвестиции". Рассмотрено современное состояние сельского хозяйства Андижанской области, инвестиции в основной капитал отрасли. Даны предложения по устойчивому развитию сельского хозяйства.

Ключевые слова: устойчивое развитие, факторы устойчивого развития сельского хозяйства, "устойчивые инвестиции", сельское хозяйство Андижанской области, рациональная норма потребления, инвестиции в основной капитал, инвестиционные проекты, "зеленые" облигации, "умное" сельское хозяйство.

KIRISH

Hozirgi kunda O'zbekiston oldida iqtisodiy rivojlanish sifatini o'zgartirish, iqtisodiy o'sishni xom ashyo yetishtiruvchi tarmoqlar va ularning mahsulotini eksport qilish hisobiga emas, balki ilm talab qiluvchi omillar hisobiga ta'minlash, innovatsion turdagi iqtisodiyotni shakllantirish vazifasi turibdi. Xom ashyo yetishtiruvchi tarmoqlar hisobiga rivojlanish modeli samarasiz hisoblanadi va u uzoq muddatli istiqboldagi barqaror rivojlanishning shartlarini hosil qilmaydi. Birlashgan millatlar tashkiloti (BMT)ning "Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti" (Food and Agriculture Organization, FAO)ning baho berishiga ko'ra, tobora o'sib borayotgan talabni qondirish uchun 2050 yilga kelib qishloq xo'jaligi tarmog'i tomonidan 2012-yilga nisbatan salkam 50% ga ko'proq oziq-ovqat mahsuloti, yem-xashak va bioyong'ini ishlab chiqarish lozim bo'ladi. Agar o'z vaqtida tegishli choralar ko'rilsa, ushbu yuqori talabni qondirish jiddiy muammoga aylanmaydi. Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining eng yuqori o'sishi 1960-yildan 2015-yilgacha bo'lgan davr uchun qayd qilingan, ushbu davrda dunyo qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi hajmi 3 barobardan ortiqroqqa o'sgan (FAO, 2017). Ammo lekin, bir qator omillar, jumladan, iqlimning o'zgarishi, tabiiy resurslarga bo'lgan bosimning o'sishi, qishloq xo'jaligiga kiritiladigan inves-titsiyalarning yetarli emasligi va texnologiyalardagi kamchiliklar tufayli ishlab chiqarishning

o'sish sur'atlarini ta'minlash avvalgilardan ko'ra qiyinroq bo'lib bormoqda. Faqatgina innovatsiyalar va shiddatli texnologik rivojlanish oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabni barqaror asosda qondirish istiqbollarini ochadi. Bunga esa faqatgina investitsiyalarni ko'paytirish va davlat-xususiy sherikchilikni rivojlantirishning samarali davlat siyosati yordamida erishish mumkin, bu orqali unumdorlikning joriy darajasini ushlab turish uchun, daromadlilikni barqaror o'stirish uchun, kambag'allikni barqaror qisqartirish uchun imkoniyatlardan foydalaniladi. "Har bir investor, O'zbekiston deganda, eng avvalo, barqarorlik va kelajakka ishonchni tasavvur qilishiga intilayapmiz" (Sh. M. Mirziyoyev). Muhtaram Prezidentimizning ushbu so'zlari xam mavzuning dolzarbligini tasdiqlaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Izlanishlarimiz ko'rsatishicha, "barqaror rivojlanish" deganda "Birlashgan millatlar tashkiloti", xalqaro tashkilotlar, G'arbning olimlari asosan iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik omillarning uyg'unlashuvini nazarda tutsa, "Mustaqil davlatlar xamdo'stligi" davlatlari olimlari qarashlarida asosan "barqarorlik" so'zining ustunligi ko'zga tashlanmoqda, ya'ni, keskin pasayishlarsiz, bir tekisda, barqaror o'sib borish ma'nolarida. Nazarimizda, "barqaror rivojlanish" bu – murakkab tizimning shunday rivojlanish turi-ki, bunda innovatsion investitsiyalarni kiritish asosida, "yashil" iqtisodiyot asosida, ichki va tashqi omillar ta'sirida uning maqsadli yo'naltirilgan o'zgarishiga erishiladi va minimal og'ishda, minimal sarf-xarajatlar bilan, insoniyatning hozirgi va kelgusi avlodlarining manfaatlarini hisobga olgan holda ma'lum sifatli mahsulot yaratilishi ta'minlanadi.

Barqaror qishloq xo'jaligi bu – qishloq xo'jaligini barqaror tarzda yuritish, bunda oziq-ovqat va tekstil mahsulotlariga bo'lgan jamiyatning bugungi kundagi ehtiyojlari qondiriladi va hozirgi yoki bo'lg'usi avlodlarning o'z ehtiyojlarini qondirish imkoniyatlari xavf ostiga olinmaydi ^[1]. "Birlashgan millatlar tashkiloti"ning "Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti" (FAO) "qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish" tushunchasi ostida barqaror usul bilan oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish darajasini oshirish va oziq-ovqat xafsizligini ta'minlashni tushunadi. Bir guruh polshalik olimlarning fikricha, qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish maqsadlari quyidagilar: qishloq xo'jaligi xodimlarining yuqori turmush darajasini ta'minlash; atrof-muhit uchun ifloslanish va boshqa xavflar keltirib chiqarmaydigan ishlab chiqarish usullariga erishish; iloji boricha, maksimal ravishda, qayta tiklanuvchi resurslardan foydalanish; qishloq sotsiurnini va an'anaviy turmush tarzini saqlab qolish; chorvachilikning etik jihatlari hisobga olish ^[2].

Fikrimizcha, mamlakat qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishini ta'minlash to'rt guruh omillar, jumladan, ekologik-iqtisodiy, ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy-texnologik, ijtimoiy-ekologik-iqtisodiy omillarning kompleks ta'siri natijasidir. Qishloq xo'jaligini rivojlantirishning strategik yo'nalishi sifatida qishloq xo'jaligi ekinlari va chorva mahsuldorligining tabiiy, biologik omillarini maksimal ishga solish lozim, nazarimizda. Yuqoridagi omillar guruhlarida ichidagi to'rtinchi guruh omillar, ya'ni ijtimoiy-ekologik-iqtisodiy (investitsiyaviy resurslar, qishloq hududlarining rivojlanganlik darajasi, hududdagi ekologik vaziyat) omillari orasidan investitsiyaviy resurslar omilini quyida ko'rib chiqamiz.

Avvalo shuni aytish lozim-ki, "investitsiya" so'zi lotincha "investire" – kiyintirmoq (rus. "oblachat") so'zidan olingan. Sobiq Ittifoqdagi markazlashgan rejali iqtisodiyot doirasida "kapital qo'yilmalar" tushunchasi kengroq tarqalgan, u asosiy fondlarning takror ishlab chiqarilishiga, ularni ko'paytirish va takomillashtirishga yo'naltirilgan xarajatlarni anglatgan ^[3]. O'zbekistonda bozor isloxtlari boshlangach, "investitsiyalar" kategoriyasining mazmuniga bo'lgan nuqtayi nazarlar o'zgardi, va eng avvalo, bu o'zgarish qonunchilikda aks ettirildi. Endilikda investitsiyalar nazariya va amaliyotdagi eng ommabop va muxim iboralar qatoriga kiradi. Respublikamizda qator iqtisodchi olimlar investitsiya muammolari bo'yicha tadqiqotlar olib borishmoqda. Ular orasida D.G'ozibekov, T.Qoraliyev, Sh.Shodmonov, N.Haydarov, A.Jo'rayev, A.Vahobov, N.Karimov, N.Kuziyeva, D.Tojiboyeva, S.R.Umarov, B.Abdukarimov, A.Jabriyev, M.Pardayev, O.Xatamov, O.Olimjonov va boshqa iqtisodchi olimlarni alohida ta'kidlash mumkin. A.V.Vaxobov, Sh.X.Xodjibakiyev, A.G.Mo'minovlar tomonidan xorijiy investitsiya muammolari, ularni jalb etish va ulardan samarali foydalanishning barcha jihatlari batafsil yoritilgan ^[4].

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlardan D.G'ozibekov va T.Qoraliyevlar "Investitsiyalar – daromad (foйда) yoki ijtimoiy samara keltiradigan va tadbirkorlik, ishbilarmonlikning davlat tomonidan ta'qiqlanmagan faoliyatlariga jalb qilinadigan (sarflanadigan) barcha turdagi mulkiy va intellektual boyliklar", deb ta'riflaydilar.

Professor N.Haydarov "investitsiyalar"ga qo'yidagicha ta'rif bergan: "Investitsiya, bu – mulk shaklidan qat'i nazar, tadbirkorlik asosida faoliyat ko'rsatayotgan jismoniy va yuridik shaxslar yoki davlatning iqtisodiy va ijtimoiy samara olish maqsadida o'z ixtiyoridagi moliyaviy, moddiy va intellektual boyliklarni qonun doirasida bo'lgan har qanday tadbirkorlik obyektiga sarflashidir" ^[5].

Endi barqaror va mas'uliyatli investitsiyalar tushunchalariga to'xtalib o'tsak. Asta-sekin nomoliyaviy omillarni hisobga olib investitsiyalashning yangi turlari paydo bo'lmoqda. Eng ommabop va barqaror rivojlantirishga ko'maklashuvchi, investitsiyalar tushunchasiga yaqin bo'lganlari bu – barqaror va mas'uliyatli investitsiyalash iboralari. "Mas'uliyatli investitsiyalash" iborasi BMT Global shartnomasining ko'ngilli tashabbusi, deb

tan olingan “mas’uliyatli investitsiyalash prinsiplari” (ingl. - principles for responsible investment (PRI) bilan yaqindan bog’liq.

Bizning fikrimizcha, O‘zbekistonda xam barqaror investitsiyalash mamlakatning moliyaviy tizimi barqaror ishlashining omillaridan biri bo‘lib qolishi mumkin. Shu munosabat bilan O‘zbekistonda mavjud investitsiyalar bilan bog’liq me’yoriy-xuquqiy xujjatlarga quyidagi iborani joriy qilishni taklif qilamiz. Mas’uliyatli (barqaror) investitsiyalash - bu ekologik, ijtimoiy va korporativ-boshqaruv omillarini (ingl. ESG – environmental, social, governance, rus. ESKU – ekologicheskie, sotsialnye i korporativno-upravlencheskie faktory) hisobga oluvchi, shuningdek, uzoq muddatli davrda bozorning barqarorligini hisobga oluvchi, investitsiyaviy qarorlarni qabul qilishga bo‘lgan yondashuv.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida ilmiy abstraksiya, induksiya va deduksiya, statistik guruhlash, taqqoslash, tizimli tahlil, regression tahlil, ekspert baholash, ierarxik tahlil usullaridan keng foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Dastlab viloyat qishloq xo‘jaligidagi holatga nazar tashlaymiz. Andijon viloyati hududi maydoni 430 ming gektardan iborat, undan 208,8 ming gektar maydonni (yoki 48,6 foizi) qishloq xo‘jaligi ekinlari egallaydi. Ushbu qishloq xo‘jaligi ekinlari, barcha toifadagi xo‘jaliklar bo‘yicha, 2021 yili quyidagi tarkibga ega bo‘lgan: 41,3% (yoki 86,2 ming gektar) don ekinlari, 37,3% (78,0 ming gektar) texnik ekinlar (shu jumladan, 36,5% yoki 76,3 ming gektar - g‘o‘za ekini), 15,4% (yoki 32,1 ming gektar) kartoshka va sabzavot-poliz ekinlari, 6,0% (yoki 12,6 ming gektar) ozuqa ekinlari. Ko‘rishimiz mumkin-ki, sobiq Ittifoq paytidan farqli o‘laroq, bugungi kunda paxta yakkaxokimligiga barxam berilgan.

Viloyatning respublika iqtisodiyotidagi o‘rni qanday? 2021 yil bo‘yicha nisbiy ko‘rsatkichlarga nazar tashlasak, Andijon viloyatining maydoni respublika maydonining 1 foizini, doimiy aholisi respublika ko‘rsatkichining 9,2 foizini (3253,5 ming kishi), iqtisodiyotda band bo‘lgan kishilar soni respublika ko‘rsatkichining 9,3 foizini (1264,3 ming kishi), Yalpi hududiy mahsuloti respublika Yalpi ichki mahsulotining 6 foizini (43790,8 mlrd. so‘m) tashkil qiladi. Aholi zichligi bo‘yicha esa Andijon viloyati ko‘rsatkichi Toshkent shaxri ko‘rsatkichidan keyingi 2-o‘rinni band etmoqda. Andijon viloyatining qishloq xo‘jaligi mahsulotini yetishtirish hajmi respublika ko‘rsatkichining 10 foizini (yoki 30413,0 mlrd.so‘mni) tashkil qilgan, bu - respublika bo‘yicha Samarqand viloyatidan (12,7%) keyingi ikkinchi yuqori ko‘rsatkich. Lekin aholi jon boshiga qishloq xo‘jaligi mahsulotini yetishtirish ko‘rsatkichi bo‘yicha Andijon viloyati respublikada faqatgina 8-o‘rinda (Buxoro, Jizzax, Navoiy viloyatlari kuchli uchtalikda). Viloyatda yetishtirilgan jami qishloq xo‘jaligi mahsulotining 61,7 foizi dehqonchilik, 38,3 foizi chorvachilik mahsulotlariga to‘g‘ri keladi, ya‘ni Andijon viloyati dehqonchilik mahsulotlarini yetishtirishga ixtisoslashgan.

Bugungi kunda viloyatning agrosanoat majmuida, turli mulkchilik shaklidagi qishloq xo‘jaligi korxonalari, fermer xo‘jaliklari, dehqon xo‘jaliklari, shaxsiy tomorqa xo‘jaliklarida 322,8 ming kishi qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishi bilan mashg‘ul. Bu ko‘rsatkich Qashqadaryo viloyatida 325,8 ming kishi, Sirdaryo viloyatida 136,6 ming kishini tashkil qiladi. Andijon viloyati respublikadagi eng yirik sabzavotlar, meva va rezavorlar yetishtiruvchi hudud hisoblanadi. 2021 yilda Andijon viloyati sabzavotlar va meva-rezavorlar yetishtirish bo‘yicha (mos ravishda 1676,4 va 664,0 ming tonna) respublikada 1-o‘rinda, kartoshka yetishtirish bo‘yicha 2-o‘rinda (405,1 ming tonna), paxta xom-ashyosini yetishtirish bo‘yicha 4-o‘rinda (279,7 ming tonna), poliz ekinlarini yetishtirish bo‘yicha 4-o‘rinda (201,4 ming tonna) turgan.

Aholi jon boshiga hisoblanganda esa Andijon viloyati sabzavotlar va meva-rezavorlar yetishtirish bo‘yicha (mos ravishda 515,3 kg va 204,1 kg) respublikada 1-o‘rinda, kartoshka bo‘yicha (124,5 kg) 3-o‘rinda, bug‘doy va poliz ekinlari yetishtirish bo‘yicha (mos ravishda 159,7 kg va 61,9 kg) 9-o‘rinda, paxta xom-ashyosi yetishtirish bo‘yicha (86 kg) 10-o‘rinda ^[6].

Andijon viloyatida aholi jon boshiga asosiy oziq-ovqat mahsulotlarining iste‘mol qilinishi tahlil etilganda iste‘molning ratsional iste‘mol me‘yorlariga mosligini ko‘rsak, non mahsulotlari va mevalar – ratsional ovqatlanish me‘yori atrofida, sabzavot va poliz, sut, o‘simlik yog‘i, shakar, konditer mahsulotlari bo‘yicha iste‘mol shifokorlar tavsiyasidan yuqori, kartoshka, go‘sht mahsulotlari va tuxum mahsuloti bo‘yicha iste‘mol shifokorlar tavsiya qilgan me‘yordan past ekanligini ko‘rishimiz mumkin. “Ratsional iste‘mol me‘yori” ko‘rsatkichi O‘zbekiston Respublikasi Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi xizmatining qarori bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi aholisining yoshiga, jinsiga va kasbiy faoliyati guruhlari uchun sog‘lom ovqatlanishni ta‘minlashga qaratilgan o‘rtacha kunlik ratsional ovqatlanish normativlari” bo‘yicha 1-guruh kasb egalari me‘yorlaridan (ya‘ni, kichikroq ko‘rsatkichlar guruhi) olindi. Demak, bizdan sog‘lom va barkamol avlod qolishi uchun kelajakda ushbu go‘sht mahsulotlari va parranda tuxumi taklifini ko‘paytirishimiz maqsadga muvofiq.

Mamlakat iqtisodiyotining real sektor tarmoqlari bo'yicha investitsiyalar tarkibining 2015–2022-yillar holatini tahlil qilsak, qishloq xo'jaligi sohasiga jalb etilgan investitsiyalar 2015-yilda 4,4%ni tashkil qilgan bo'lsa, 2022-yilga kelib bu ko'rsatkich o'sgan, ya'ni 7,4%ni tashkil etgan. Eng ko'p ulushga sanoat sohasi egaligini ko'rishimiz mumkin, 2015-yilda bu sohaning ulushi 32,6% tashkil qilgan bo'lsa, 2022-yilda bu ulush 36,3%gacha o'sgan.

Respublikada 2022-yildagi jami asosiy kapitalga xorijiy investitsiyalar va kreditlarning 112219,5 mlrd. so'mlik hajmining iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha sarflanishiga e'tibor qaratsak, eng ko'p xajmlar qayta ishlovchi sanoat – 42,5%, elektr va gaz ta'minoti – 14,1%, qazib oluvchi sanoat – 9,8% va boshqa tarmoqlarda – 10,7% kuzatilgan. Qishloq xo'jaligi sohasining ulushi 6,8% yoki 7612,2 mlrd. so'm bo'lgan, bu baland ko'rsatkich emas.

Andijon viloyatida 2017–2021-yillarda qishloq xo'jaligida ishga tushirilgan investitsiya loyihalarini tahlil qilsak, ushbu davrda jami 3 trln. 282 mlrd. 716 mln. so'mlik 775 ta investitsiya loyihasi amalga oshirilgan va bu orqali qo'shimcha 14798 ta qo'shimcha ishchi o'rinlari yaratilgan. Shu jumladan, moliyalashtirish manbalari bo'yicha – o'z mablag'lari hisobidan 1802509 mln. so'mlik, bank kreditlari hisobidan 889534 mln. so'mlik, xorijiy kreditlar va investitsiyalar hisobidan 58200 mln. so'mlik investitsiya loyihalari amalga oshirilgan. Amalga oshirilgan loyihalar soni bo'yicha Ulug'nor, Baliqchi, Qo'rg'ontepa tumanlari ilg'or bo'lsa (jamiga nisbatan mos holda 15,1%; 8,4%; 8,1%), loyihalarning jami qiymati bo'yicha Ulug'nor, Asaka, Qo'rg'ontepa tumanlari ilg'orlar safida (jamiga nisbatan mos holda 16,5; 10,1%; 9,5%). Loyihalarning jami qiymati bo'yicha tumanlar orasida Xo'jaobod, Andijon, Buloqboshi tumanlari orqada (jamiga nisbatan mos holda 2,8%; 2,8%; 3,7%). Yangi ishchi o'rinlarini yaratish bo'yicha esa Ulug'nor, Asaka, Baliqchi tumanlari peshqadam (mos holda 2883, 2352, 1144 yangi ishchi o'rni). Ko'rinib turibdi-ki, oxirgi yillarda Ulug'nor tumanida viloyat ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir qilgan katta bunyodkorlik ishlari amalga oshirilgan.

Shuningdek, ushbu investitsiyalarning manbalariga nazar tashlasak, o'z mablag'lari hisobidan eng ko'p investitsiyalar Ulug'nor, Shaxrixon, Bo'ston, Asaka tumanlarida amalga oshirilgan. Xorijiy kredit va investitsiyalar hisobidan eng ko'p investitsiyalar esa Qo'rg'ontepa, Paxtaobod, Ulug'nor, Oltinko'l tumanlarida amalga oshirilgan. Xorijiy manbalar ichida xorijiy kreditlar 81,9%ni, to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalar ulushi 18,1%ni tashkil etgan xolos.

Andijon viloyatida 2017-2021-yillarda qishloq xo'jaligida ishga tushirilgan investitsiya loyihalarini yillar kesimida tahlil qilsak, qiymati jihatidan eng ko'p investitsiyalar 2020, 2019 va 2021-yillarda amalga oshirilgan (mos holda 1282928 mln. so'm, 971685 mln. so'm va 825603 mln. so'm). E'tiborli jihati shu-ki, 2020-yil – sayyora-mizda pandemiya avj olib, aksariyat mamlakatlarda iqtisodiy faollik pasaygan yil bo'lgan. Shuningdek, investitsiyaviy loyihalar soni jihatidan eng ko'p investitsiyalar xam 2020, 2019 va 2021-yillarda amalga oshirilgan (mos holda 298, 231 va 130 ta loyiha).

Andijon viloyatida 2017-2021-yillarda qishloq xo'jaligi sohasida o'zlashtirilgan investitsiyalar yo'nalishlarini tahlil qilsak, ko'ramiz-ki, eng yirik (30 mlrd. so'mdan yuqori) investitsiyaviy loyihalar asosan: paxta-to'qimachilik klasterlarini tashkil etish; urug'lik chigitni kimyoviy usulda tuksizlantirib, dorilab, qayta ishlashni tashkil etish; gidroponika usulida issiqxona tashkil etish; parrandachilikni rivojlantirish, qoramolchilik, qo'yxona va qushxona tashkil etish; meva-sabzavot klasterini tashkil etish; intensiv usulda baliqchilikni tashkil etish; chorvachilikni tashkil etish yo'nalishlarida o'zlashtirilgan.

Ushbu davrda viloyatda eng katta xajmdagi investitsiyalar chorvachilik yo'nalishida (776309 mln. so'm yoki jamiga nisbatan 23,6%), paxta klasteri (672865 mln. so'm yoki jamiga nisbatan 20,5%), parrandachilik (459055 mln. so'm yoki jamiga nisbatan 14%), baliqchilikni rivojlantirish (425940 mln. so'm yoki jamiga nisbatan 13%), issiqxona (361953 mln. so'm yoki jamiga nisbatan 11%) yo'nalishlarida amalga oshirilgan.

Loyihalar soni bo'yicha peshqadamlik chorvachilik, baliqchilikni rivojlantirish va parrandachilik yo'nalishlarida – mos holda 266, 135 va 105 ta loyiha. Eng ko'p yangi ishchi o'rinlari parrandachilik (3213 nafar), chorvachilik (3177 nafar) va paxta klasteri (2488) yo'nalishlarida yaratilgan.

Xulosa va takliflar. Andijon viloyati qishloq xo'jaligida oxirgi yillarda ekin maydonlari, ishchi kuchi soni kamaygan bo'lsa-da, yalpi qishloq xo'jaligi mahsuloti yetishtirish hajmi ortgan. Bunga qishloq xo'jaligi mahsulotlari diversifikatsiyasi hisobiga erishilgan, ya'ni bozorbop mahsulotlarni yetishtirish ko'paygan. 1 gektar ekin maydoniga to'g'ri keladigan qishloq xo'jaligi mahsuloti barqaror o'sib borib, 2017-yili joriy narxlarda 69,9 mln. so'mni, 2020-yili 126,1 mln. so'mni, 2022-yili 174,2 mln. so'mni tashkil qilgan.

Viloyatda bizdan sog'lom va barkamol avlod qolishi uchun kelajakda iste'moli ratsional iste'mol me'yorlaridan ortda qolayotgan go'sht mahsulotlari va parranda tuxumi taklifini ko'paytirishimiz maqsadga muvofiq.

Axborot mavjud bo'lmagan joyga kapital kiritishda xorijiy investorning qiziqishini uyg'otish qiyin. Shu nuqtayi nazardan, hududlarning investitsiya salohiyati, mavjud imkoniyatlari va boshqa barcha investorni qiziqitirgan ma'lumotlar majmuasini investitsiya portaliga joylab va yangilab borish tashkil etilishi lozim.

Har bir hududning investitsiya salohiyatini aks ettiradigan tayyor investitsiya takliflari ro'yxati ishlab chiqilishi va xorijiy investorlarga tavsiyaviy tarzda taqdim etilishi maqsadga muvofiqdir. Bu xorijiy investorning ishini yengillatish bilan birga, investitsiya loyihalarini amalga kiritish muddatlarini ham qisqartiradi.

“O‘zbekiston Respublikasining qishloq xo‘jaligini investitsiyaviy rivojlantirish qonuni”ni qabul qilish lozim. Chunki, respublikamizda aynan qishloq xo‘jaligiga investitsiya jalb etish va uni rag‘batlantirishning qonuniy asoslari bozor iqtisodiyoti talablari darajasida takomillashmagan. Mamlakatimiz qishloq xo‘jaligida investitsiya faoliyatini tartibga solish ayrim qonunlarda aks etgan bo‘lsada, biroq, bizning fikrimizcha, ushbu qonunning qabul qilinishi qishloq xo‘jaligida investitsiyaviy muhitni yaxshilash va investitsiya resurslaridan samarali foydalanishga xizmat qiladi, deb hisoblaymiz.

Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonining boshqa sohalarga nisbatan turli tashki va ichki subyektiv omillar ta‘sirida tez talafot ko‘rishi, kutilmagan (fors-major vaziyatlar) xodisalarning sodir bo‘lishini oldindan bilishning qiyinligi, sug‘urtalanuvchi sub‘ektlarning boshqa sohalar subyektlaridan farq qilishi kabi holatlarni inobatga olgan holda qishloq xo‘jaligi uchun sug‘urta tizimi to‘g‘risida aloxida qonunni xam qabul qilish maqsadga muvofiq.

Qishloq xo‘jaligini moliyalashtirish uslublaridan biri sukuk deya ataluvchi Islom obligatsiyalari bo‘lib, olingan zayom qaytarilishining kafolati sifatida ko‘chmas mulkdan foydalanishni ko‘zda tutadi. Fikrimizcha, qonunchilikka shunday o‘zgartirish kiritish lozim-ki, olingan zayom qaytarilishining kafolati sifatida o‘z tasarrufidagi, uzoq muddatga ijaraga olingan ko‘chmas mulkdan foydalanish mumkin bo‘lsin.

Qishloq xo‘jaligidagi strukturaviy o‘zgarishlarning muqobil va samarali yo‘llari izlanib, unga muvofiq jaxon bozorida qimmatbaho bo‘lgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini yetishtirish va eksport qilish xamda viloyat bo‘yicha suvni kam talab qiluvchi kannabis (lotincha Cannabis) ekinining texnik navlarini keng joriy qilish lozim.

“Respublika bo‘yicha kanalizatsiya tizimi va suv tarmoqlarini tubdan rekonstruksiya qilish va takomillashtirish dasturi” tuzishni favqulodda vaziyat taqozo qiladi. Nazarimizda, dastur tuzishdan avval respublika bo‘yicha kanalizatsiya va suv tizimidagi barcha muammolarni xatlovdan o‘tkazish kerak.

Ko‘pgina xorijiy ekspertlarning fikri mamlakatning “yashil rivojlanishi” suv inqirozidan chiqish yo‘li bo‘lishini ko‘rsatdi. Qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning “yashil” yo‘li ish unumdorligi, bandlik va daromadlilikni oshirib, atrof-muhit holatini yaxshilashni nazarda tutadi.

Nazarimizda, joylarda kichik tabiiy ko‘llar (rus. prud)ni imkon bor maskanlarga barpo etish xam kambag‘allikni qisqartirishga, qishloq xo‘jaligini, baliqchilikni, o‘rmonchilikni rivojlantirishga xarakat hisoblanadi. Ota-bobolarimiz yomg‘ir va zax suvlar yo‘llariga ko‘llar hosil etganlar, atrofida qishloqlashib muvofiqiyatiga yetganlar.

Oziq-ovqat xavfsizligining asosi bo‘lmish urug‘chilik sohasi qo‘shimcha moliyalashtirishga muhtoj. Qachonki mamlakat o‘zini yaxshi, sifatli urug‘lar bilan ta‘minlay oladigan darajada bo‘lsa, shunda oziq-ovqat xavfsizligining asosiy muammosi yechilgan bo‘ladi. Har bir mamlakat o‘zining urug‘chilik tizimiga va siyosatiga ega bo‘lishi kerak.

Chorva xayvonlari uchun ozuqa muammosini xal qilish yo‘li sifatida katta magistral avtomobil yo‘llardan uzoqroq yer maydonlarida gazon o‘rniga beda (lyutserna) ekilishi lozim.

Tashkiliy-xuquqiy shaklini MChJga o‘zgartirgan fermer xo‘jaliklariga egallab turgan yerining bonitetiga qarab “muvofiqlashtirilgan yer solig‘i” (MES) joriy qilinib, aylanma mablag‘lardan undiriladigan barcha majburiy to‘lovlar va soliqlardan tabaqalashtirilgan holda imtiyozlar berilishi lozim, buning “aqlli” qishloq xo‘jaligi shakllanishida, “yashil” iqtisodiy taraqqiyot tashkil topishida muxim ta‘siri bor. MES turiga o‘tgan fermer xo‘jaliklarining faoliyatiga xar qanday tashkilot va muassasa tomonidan aralashish qa‘tiyan ta‘qiqlanishi muxim. MES turiga o‘tgan xo‘jalik yurituvchi subyektlarning egallab turgan yer maydoni uchun hisoblangan yer solig‘ining 25 foizini 1-chorakda, 25 foizini 2-chorakda, 25 foizini 3-chorakda, 25 foizini 4-chorakda to‘lash majburiyatlari yuklatilishi lozim. MES turiga o‘tgan xo‘jalik yurituvchi subyektlar soliqlarni o‘z vaqtida to‘lamasa, yerga egalik qilish shartnomasi muddatidan avval bekor qilinib, tender asosida boshqa subyektlarga o‘tkazish tartibi joriy qilinishi kerak.

Xitoy tajribasidan kelib chiqqan holda sanoat korxonalari, asosan qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash korxonalari foydasining kamida 15%ni qishloq xo‘jaligini rivojlantirish maqsadida investitsiya manbai sifatida shakllantirish va foydalanish lozim.

Respublika bo‘yicha yig‘ilayotgan barcha moliyaviy jarimalar “Iqtisodiyot va moliya vazirligi”ning aloxida hisobraqamida to‘planishi, xar yili ochiqqlanishi va zaxira moliyaviy resursi sifatida saqlanishi lozim.

Davlat budjetiga tushumlarni kamida o‘n foizga ko‘paytirish maqsadida korxonalarga berilgan barcha soliq imtiyozlari (ilmiy tadqiqotlar uchun berilgan imtiyozlardan tashqari) bekor qilinishi, uning o‘rniga esa ayrim korxonalarga subsidiyalar berilishi lozim.

Barqaror moliyalashtirishning umumqabul qilingan xalqaro tamoyillarini mamlakatda yashil moliyalashtirish bozorini shakllantirish amaliyotiga joriy etish zarur. Xorijiy amaliyot tahliliga asosan, “yashil” obligatsiyalar va qarzlarni ekologik loyihalarni moliyalashtirishning maxsus vositasi hisoblanib, ham ushbu obligatsiyalar emitentlari va investorlarining mulkiy manfaatlarini, ham jamiyat va davlatning ekologik vaziyatni yaxshilash borasidagi qiziqishini qondirishga imkon beradi. Uning aynan davlat tomonidan yanada keng qo‘llanilishi uchun emitentlar va investorlarning “yashil” obligatsiyalarni chiqarish va sotib olishga qiziqishini oshirishga xizmat qiladigan bir qator huquqiy, tashkiliy, uslubiy, axborot, konsultatsion, qo‘llab-quvvatlash, rag‘batlantirish chora-tadbirlarini qabul qilish talab etiladi.

Katta ma'lumotlar (Big Data) "aqlli" qishloq xo'jaligiga katta ta'sir qiladi va butun oziq-ovqat mahsulotlari zanjirini qamrab oladi; intellektual datchiklar va qurilmalar katta ma'lumotlar hajmlarini yaratadilar, bu hajmlar qarorlar qabul qilishda ulkan imkoniyatlarni ta'minlaydi; katta ma'lumotlar (Big Data) an'naviy va noan'anaviy o'yinchilar o'rtasidagi rollar va munosabatlarda jiddiy o'zgarishlarga olib kelishi kutilmoqda; boshqarish (shu jumladan, ma'lumotlarga egalik qilish, maxfiylik, xavfsizlik) va biznes-modellar kelgusi tadqiqotlarda yechish lozim bo'ladigan eng asosiy masalalar bo'lib hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Xolmatov S.X. Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari. // "Tafakkur manzili". 52-son, 1-jild, 2022 yil iyun, 2-qism. ISSN:2180-2160. 71–83-betlar.
2. Xolmatov S. Investitsiyalarning qishloq xo'jaligi samaradorligini oshirishdagi yo'nalishlari. "EURASIAN JOURNAL OF LAW, FINANCE AND APPLIED SCIENCES" Innovative Academy Research Support Center UIF = 8.3 | SJIF = 5.961 www.in-academy.uz Volume 2 Issue 13, December 2022 ISSN 2181-2853 <https://doi.org/10.5281/zenodo.7482867>
3. Понедельников В.В. Инвестиционное обеспечение устойчивого развития аграрного производства (Аграр ишлаб чиқаришнинг барқарор ривожланиши инвестициявий таъминоти) [Электрон ресурс]: На материалах Ставропольского края : Дис. ... канд. экон наук : 08.00.05 . –М.: РГЕ, 2006 (Из фондов Российской Государственной Библиотеки).
4. Vahobov A.V., Xodjibakiev Sh.X., Mo'minov A.G. Xorijiy investitsiyalar: o'quv qo'llanma. – Toshkent: Moliya, 2010. – 432 b.
5. Haydarov N.H. Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida korxonalar investitsion faoliyatidagi moliya-soliq munosabatlarini takomillashtirish masalalari: iqt. fan. dokt. ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. – Toshkent: 2003. – 29 b.
6. www.stat.uz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 11-12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.